

Fravær som vekker bekymring

De fleste skoleledere og -eiere opplever at skolefraværet øker, særlig i grunnskolen. Fraværet oppfattes som mer alvorlig og komplekst enn tidligere. De mener fraværet henger sammen med både individuelle faktorer, skolemiljø og samfunnstrender.

RAPPORT | SIST ENDRET: 07.09.2023

Tittel:

Fravær som vekker bekymring. Skoleeieres og skolelederes inntrykk og forståelse av fraværssituasjonen i Skole-Norge.

Rapporten:

[Last ned rapporten hos NIFU \(PDF\)](#)

Forfatter:

Ann Cecilie Bergene, Karl Solbue Vika, Brit Lynnebakke, Maria Njølstad Vonen, Rønnaug Haugland Lyckander og Ørjan Arnevig Samuelsen

ISBN:

978-82-327-0610-5 (Nettutgave)

Utgiver:

NIFU

År:

2023

Rapportserie

Dette er andre rapport i en serie på to rapporter. Les den første rapporten her:

[Kunnskapsoppsummering om bekymringsfullt fravær](#)

Tilstedeværelse på skolen er viktig for at elevene skal kunne lære mest mulig, og for at skolene skal kunne skape et godt læringsmiljø der elevene følges opp både sosialt og faglig.

Utdanningsdirektoratet har fått signaler om at flere elever enn tidligere har bekymringsfullt høyt skolefravær, men manglende nasjonal statistikk gjør det vanskelig å bekrefte eller

avkrefte denne utviklingen. Utdanningsdirektoratet har derfor gitt Fafo i oppdrag å utarbeide en kunnskapsoppsummering om høyt fravær og NIFU i oppdrag å kartlegge skoleledere og skoleeieres opplevelser og praksis knyttet til bekymringsfullt fravær.

Hovedfunn

- Fire av ti skoleledere i ungdomsskolen er i stor eller svært stor grad bekymret for fraværssituasjonen på egen skole.
- Skoleeiere og skoleledere opplever elevers fravær som mer komplekst og årsakene mer alvorlige enn tidligere.
- De fleste skoleledere og skoleeiere rapporterer at de har rutiner eller planer for å forebygge bekymringsfullt fravær.
- Mange gir uttrykk for et behov for mer ressurser til psykososiale stillinger i skolen, slik som miljøarbeidere og et behov for tett tverrfaglig samarbeid med eksterne aktører.

Udir mener

Udir vet at flere elever har bekymringsfullt fravær, noe som kan ha store faglige og sosiale konsekvenser for dem. Bekymringsfullt skolefravær er også en påkjenning for familiene det gjelder. Bekymringsfullt skolefravær kan ha mange årsaker og er et sammensatt problem, men det er ikke elevenes ansvar.

Denne rapporten har interessante funn om skoleeieres og skolelederes oppfatninger og opplevelse av fraværssituasjonen i skolen. Det er viktig å understreke at rapporten ser på skoleeiere og skolelederes erfaringer, og at det er behov for flere perspektiver for å belyse kompleksiteten. Funnene i denne rapporten indikerer at det kan være både en kompetanse og en ressursutfordring knyttet til arbeidet med bekymringsfullt fravær. Det er behov for å jobbe mer systematisk med å forebygge og følge opp bekymringsfullt fravær, både i skolen og gjennom laget rundt barn og unge.

Udir vil i høst gi anbefalinger til Kunnskapsdepartementet om hva vi kan gjøre på kort sikt og på lengre sikt for å forebygge og følge opp bekymringsfullt fravær. Udir legger et nærværsperspektiv til grunn for sine anbefalinger.

Vi trenger et bedre kunnskapsgrunnlag, blant annet mer detaljert statistikk, for å ta ordentlig tak i kompleksiteten i problemstillingen. Udir vil i høst også gi anbefalinger til Kunnskapsdepartementet om hvordan vi kan få bedre nasjonalt statistikk om fravær.

Opplever at fraværet øker

Et flertall skoleeiere og skoleledere forteller at de opplever at fraværet har økt de senere årene. 4 av 10 skoleledere i ungdomsskolen er i stor eller svært stor grad bekymret for fraværssituasjonen på egen skole.

Nesten alle skoleledere oppgir at skolen har minst én elev med fravær de definerer som bekymringsfullt fravær. Ofte er det snakk om et fåtall elever ved hver skole, men at disse har et høyt fravær.

På spørsmål om hva det er som bekymrer, når elever defineres som å ha bekymringsfullt fravær, svarer 8 av 10 skoleeiere på kommunenivå at de er bekymret «for at fravær er et symptom på utfordringer med skolemiljøet» og «for at skolen ikke i tilstrekkelig grad klarer å tilrettelegge for eleven». Skoleledere gir i mindre grad uttrykk for at de er bekymret for utfordringer med skolemiljøet. Skolelederes bekymring for hvorvidt skolen klarer å tilrettelegge tilstrekkelig for elever med bekymringsfullt fravær, øker i takt med skolestørrelse.

Årsakene til fravær oppleves som sammensatte

Undersøkelsen tyder på at skoleledere og skoleeiere opplever at årsaker til fravær er sammensatt, med flere faktorer på ulike nivå som samspiller. Skoleledere og skoleeiere peker både på individuelle faktorer, skolemiljø og større samfunnstrender. De fleste mener at fraværet i hovedsak skyldes individuelle og personlige faktorer hos eleven. Mest utbredt her er psykisk uhelse. Det er flere skoleeiere enn skoleledere som svarer at fraværet skyldes sosiale faktorer eller skolemiljø.

Faktorer som oftest kom opp i fokusgruppeintervjuene som mulige årsaker til økning i det bekymringsfulle fraværet, var økning i psykiske helseplager, digitalisering, mindre robusthet, et samfunn preget av individualisering og koronapandemien. Samtidig ble det tematisert faktorer som økt forventningspress i samfunnet, en endret foreldrerolle, mer testing og vurdering i skolen, et sterkt fokus på teoretiske fag, og et vedvarende problem med mobbing i skolen.

Skolene oppgir at de har rutiner for forebygging og tiltak

De fleste skoleledere og skoleeiere svarer at de har rutiner eller planer for å forebygge bekymringsfullt fravær, og for å avdekke årsaken(e) til eventuelt økt fravær.

I fokusgruppeintervjuene trekker mange skoleledere fram individuelt tilpassede tiltak som effektive for å få elever med bekymringsfullt fravær tilbake på skolen, særlig tiltak der eleven selv er involvert og har en viss form for medbestemmelse. Det å skape en god mestringsarena og et godt sosialt miljø på skolen trekkes også frem som viktige forebyggende tiltak for å forhindre bekymringsfullt fravær. Tiltakene mot bekymringsfullt fravær er ofte sammensatte og settes inn både parallelt og i samarbeid med eksterne

aktører.

Det er bred enighet om at en god dialog med foresatte er viktig i prosessen for å få elever med høyt fravær tilbake på skolen.

De aller fleste skolelederne oppgir at de har systemer og rutiner for å koble på andre ressurspersoner og yrkesgrupper enn kontaktlærer når en elev har fravær. I mange av sakene er PP-tjenesten en sentral støttetjeneste for skolene i arbeidet med bekymringsfullt fravær. I grunnskolen er det vanligst å koble på ressurspersoner utenfor skolen, mens i videregående er det vanligst å koble på andre ressurspersoner ved

skolen.

I fokusgruppeintervjuene ga mange uttrykk for et behov for mer ressurser til psykososiale stillinger i skolen, slik som miljøarbeidere og et behov for tett tverrfaglig samarbeid med eksterne aktører, både fordi de erfarer en økning av komplekse og sammensatte fraværssaker, fordi psykisk helse ofte er involvert, og fordi det blir mindre tid til å sikre god undervisning dersom lærerne må bruke tiden på å følge opp enkeltelever.

Om denne rapporten

Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) har en rammeavtale for 2021–2025 med Utdanningsdirektoratet om å gjennomføre halvårlige spørreundersøkelser rettet mot skoler og skoleeiere. Undersøkelsene er kjent som Spørsmål til Skole-Norge. Denne rapporten er utarbeidet som et resultat av et ekstra avrop innenfor nevnte rammeavtale, knyttet til temaet bekymringsfullt skolefravær

NIFU har benyttet både kvantitative og kvalitative metoder for å kartlegge skoleledere og skoleeiere opplevelser og praksis knyttet til bekymringsfullt fravær.

Den kvantitative delen besto av 24 spørsmål til skoleledere i grunnskolen og videregående og skoleeiere i kommuner gjennom undersøkelsen Spørsmål til Skole-Norge våren 2023.

Alle skoleeierne i fylkeskommunene besvarte også spørsmålene, i hovedsak via telefonintervjuer hvor de også ble stilt kvalitative spørsmål med mulighet for utdyping. Den kvalitative delen besto i tillegg av ti fokusgruppeintervjuer med skoleledere i grunnskole og videregående og skoleeiere i kommuner fra hele landet. Hvert fokusgruppeintervju hadde mellom fire og seks deltakere.

I intervjuene la forskerne vekt på å stille brede, åpne spørsmål for å få kunnskap om skolelederens og skoleeieres oppfatninger og erfaringer knyttet til fravær og eventuell bekymring.